

A Dunakeszi tőzegláp még a téli hótakaró alatt is féltve őrzi egyedülálló élővilágát.

Egy „láthatatlan” láp

Egykor a Mogyoródi-pataktól majdnem Dunakeszi határáig húzódott az az összefüggő, lápos terület, melynek ökológiailag felbecsülhetetlen értékű vizes élőhelyén több száz ritka növény- és állatfaj talált menedéket. Mára mindebből csupán egy zsebkendőnyi folt maradt meg Káposztásmegyér és Dunakeszi határában, most azonban még ezt is komoly veszély fenyegeti.

A DUNAKESZI TŐZEGTAVAK

TŐZEG OTT KÉPZŐDIK, ahol az elhalt növények törmeléke nagy vízelitetségű és levegőtől elzárt területen felhalmozódik, majd különböző biológiai, kémiai és fizikai folyamatok útján bomlásnak indul. A népnyelv által 'turjának' nevezett tőzeg rendszerint igen lassan fejlődik: alig egy millimétert nő évenként. A tőzégképződésre alkalmas, vizes élőhelyet nevezik lápnak. A világ lápos területeinek mintegy 60%-a tőzeges, ennek egy kis százalékát a mezőgazdaságban és az erdészetben már hasznosították. A tőzegréteg növekedése és a bomlás foka elsősorban az összetételtől és a vízzel való átítatódás mértékétől függ. Nedvesebb közegben sokkal gyorsabban végbemegy, és kevésbé is bomlik, mint száraz körülmények között. A klímatudatók éppen ezért a tőzeget az éghajlati változások indikátoraként is alkalmazzák.

Miért fontosak a tőzeglápok?

A LÁPOK MEGŐRZÉSE kulcsfontosságú a globális felmelegedés megelőzésében. Amikor egy-egy tőzeglápot a mezőgazdasági

vagy ipari hasznosítás érdekében megsemmisítenek, rengeteg üvegház-gáz – elsősorban szén-dioxid – kerül a levegőbe. Nemzetközi felmérések szerint a világ szén-dioxid kibocsátásának mintegy 5,5%-a a tőzeglápok elpusztításából származik. Megőrzésük ezzel szemben óriási hasznot hozna, ezek az ökoszisztémák ugyanis több szén-dioxidot képesek megkötni, mint a Föld összes növénye együttvéve. Egy angol tudományos magazinban, a Nature Geoscience-ben publikált cikk szerint a tőzeglápok felégetésével csak Délkelet-Ázsiában négyszer annyi üvegház-gáz került a levegőbe, mint az egész világra kiterjedő erdőirtások következtében. Ezek az indonéziai erdő- és tőzegtűzek a felelősek az 1998 óta felgyorsult szén-dioxid szint emelkedéséért.

A TŐZEGLÁPOK számos olyan ritka organizmus élőhelyei, melyek máshol nem tudnának megélni. Az elmúlt években egyre több környezetvédelmi szervezet hívta fel a figyelmet arra, hogy a lápok elpusztításával

ezek az élőhelyek el fognak tűnni. 2002-ben az ENSZ Fejlesztési Programja útjára indította a „Wetlands Ecosystem and Tropical Peat Swamp Forest Rehabilitation Project”-et (Lápi Ökoszisztéma és Trópusi Tőzegláp-erdő Rehabilitációs Projekt), mely a különböző civil szervezeteket hivatott összefogni. Az International Peat Society (Nemzetközi Tőzeg Társaság) és az International Mire Conservation Group (Nemzetközi Mocsármegőrzési Csoport) egy 2002-es publikációjában felvázolta a legfontosabb irányelveket, melyek betartásával megvalósítható lenne a tudatos felhasználás, és fenntarthatóvá válna a kényes egyensúly. A tőzeges lápok tehát nem csupán az éghajlatváltozásban, hanem a Föld ökoszisztémájában és a biológiai sokféleség megőrzésében is rendkívül fontos szerepet játszanak.

MEGFELELŐ körülmények között a tőzeg ligináttá, évmilliók alatt pedig kőszénké alakul. De a turjánt már ebben az átmeneti állapotában is használják háztartási és ipari célokra.

Általában fűtőanyag készül belőle, de a földművelés és kertészet számára is értékes nyersanyag, hiszen javítja a talaj szerkezetét, sőt, még a skót whisky alapanyagának, a malátának lepárlásakor is a tőzeg tüzevel érik el az ital jellegzetes, füstös zamatát. Finnországban, ahol hatalmas kiterjedésű turjánnal borított területek vannak, tőzegtüzelésű erőművek szolgálják az ország hő és elektromos áram termelését. Ezzel az eljárással Finnország évente több mint 10 millió tonna szén-dioxidot bocsát ki, éppen annyit, mint amennyi a teljes gépkocsiforgalom éves üvegház-gáz kibocsátása.

Hazai lápkörkép

BÁR EURÓPÁBAN sem jobb a helyzet – a kontinensen egykor 495 ezer négyzetkilométernyi területet borított láp, ami mára 187 ezer négyzetkilométerre zsugorodott (ez nagyjából 62%-os veszteség) – hazánk élen jár a lápos területek pusztításában: a rombolás mértéke nálunk meghaladja a 97%-ot. A XIX. és XX. század folyószabályozásai, a vizes területek lecsapolása, a mezőgazdasági fejlesztések, valamint a bányászat együttesen tették tönkre ezeket az élőhelyeket. Ennek ellenére Magyarország még így sem Európa tőzegben legszegényebb országa, s a megmaradt területek büszkeségeink lehetnének. De ami őseink számára menedék, inséges időkben természetes védelem volt, az mára az ingatlankereskedelem prédája, jó pénzért eladható, üresen álló terület lett.

AZ 1996-BAN a Parlament által elfogadott természetvédelmi törvény az összes hazai lápot – függetlenül azok méretétől, elhelyezkedésétől és jellegétől, vagyis: létezésükből adódóan – minden külön jogi aktus nélkül védetté nyilvánította. A törvény kimondja, hogy Magyarországon minden barlang, láp, szikes tó, kunhalom, földvár, forrás és víznyelő „ex lege”, tehát a törvény erejénél fogva védett. 2002-ben a természetvédelmi törvényben szabályozottak megerősítésére létrehozták a Nemzeti Lápkatasztert is, amely 1000 magyarországi lápterületet vett lajstromba. Hazánk legjelentősebb lápvídeként a Dunántúl középső, déli és délnyugati részén, a Duna-Tisza közti homokhátság nyugati peremén, valamint a Nyírségben ta-

A sárgán virító közönséges lizinka a nedves rétek, ligetek és láperdők gyakori növénye.

lálhatók; ez utóbbi leghíresebb példái az Ecsedi-láp és a Bátorligeti ósláp. A lápkataszter Budapest környékén is hat összefüggő lápterületet sorol fel, ezek között azonban meg sem említik a hajdani nagy kiterjedésű Dunakeszi lápvídek maradványait.

Száraz tónak nedves partján...

1998 ELŐTT az Újpest északi határában elterülő zombékos, buja növényzetű terület érintetlen volt, csupán a horgászok és a kirándulók zsvajjától volt időnként hangos. Erre vezet az észak-pesti vizes élőhelyek tanösvénye is, melynek a Dunakeszi tőzegtavak talán a legszebb állomása. Fűz- és nyárfák, lápcserjések, nádasok, gyékényesek és tőzegráncosok lápi vegetációja burjánzik errefelé, változatos és ritka állatvilágnak biztosítva zavartalan élőhelyet.

AZ 1950-ES, '60-AS években a terület északi részén tőzegkitermelés folyt, majd, miután a bányászattal felhagytak, üdülőövezetet alakítottak ki. A lápvídek déli, érintetlen ré-

A jégmadár a rejtőzködés mestere: hasa színe száraz levélhez hasonló, így a halak nem gyanakodnak, háta pedig olyan, mint a víztükröz – védekezésül a ragadozó madarak ellen.

A fekete nadálytő a homeopátiás készítmények alapanyaga. Csonttörések gyógyítására kiváló.

szét a Gödi TSZ megszűnése után privatizálták, s azt a TSZ egykori elnöke vette meg. 1998-ban, az M0-ás autópálya építésével vége szakadt az idillnek. Bár két évvel korábban már életbe lépett a természetvédelmi törvény, a Mogyoródi-patakot kísérő lápvídek valami oknál fogva mégsem élvezte a védeltséget, így lápcserjéseit, fűz- és nyárligeteit kiirtották, a növényzetet az itt élő állatokkal együtt felégették, a tavacskákat pedig feltöltötték földdel és leaszfaltozták.

CSUPÁN KÉT KIS TÓ és az ezeket körülvevő fűzláp menekült meg a súlyos pusztítástól. 2001-ben a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága a megmaradt területet védettként jegyeztette be a Földhivatalnál, a nemzeti park akkori igazgatója 2003-ban mégis töröltette a védeltséget, mondván, hogy korábban pontatlan térképeket használtak. Négy évvel később a Dunakeszi Önkormányzat a védett területet hozzácsatolta a gazdasági-ipari övezethez, majd, a védeltség megszüntetése után egy részét megvá-

A légitelvélen jól látszik a beépítendő terület – éppen a láp helyén.

sárolta egy kft, végül pedig az Auchan birtokába került. Az áruház tulajdonosa egy új épületet és egy 2800 férőhelyes parkolót akar a láp helyén létesíteni, és úgy tűnik, a terület ipari hasznosításához és a Dunakeszi tözegláp eltüntetéséhez a Dunakeszi Képviselőtestület és az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség (OKTVF) is asszisztál. Az országos hivatalos szerv a Duna-Ipoly Nemzeti Park, majd – ennek „elfogultsága” okán való kizárása után – a Bükk Nemzeti Park szakértői vizsgálata ellenére elutasította a láp védettségének megállapítását, s igazságügyi szakértőt kért fel az ügyben, aki vizsgálata eredményei alapján kijelentette, hogy a láp nem láp. A szakértő kutatógödörből vett mintákkal igazolta, hogy a vizsgált területeken tözegképződés és lápi vegetáció nem fordul elő, és annak talaja a vizet nem képes megtartani.

Kinek áll érdekében a tözegtavak elpusztítása?

MIVEL A TÖZEG több mint 90%-ban vizet tartalmaz, a tözeglápok kiválóan alkalmasak a víz megkötésére. A tözeg jelenlétének egyik legjellemzőbb bizonyítéka a területen élő védett tözegrózsnyó, mely a Dunakeszi tözegtavak mellett is több tízezres egyedszámban jelenik meg. Mindez azt igazolja, hogy a felkért szakértő nem az érintett láp területén, hanem annak szélén, egy magaslaton vette mintáit, ahogy ez utóbb a bemért GPS-adatok alapján ki is derült. A civil szervezetek ezt kifogásoló észrevételeinek azonban semmiféle eredménye nem volt, sőt, az OKTVF az ‘ex lege’ védett láp kiterjedése megállapításának ügyében az eljárást megszüntette, majd 2009 júniusában egy határozatban a lápot nemlétezőnek ítélte. A döntés ellen fellebbezni nem lehet. A civil szervezetek bírósági keresetet nyújtottak be,

megkeresték a Jövő Nemzedékek Ombudsmani Hivatalát is, és tüntetést tartottak a láp mellett, ahová a szakminiszter mellett meghívták az önkormányzatok vezetőit is, de csak Újpest polgármestere fogadta el az invitációt.

AZ OMBUDSMANI vizsgálat folyamán több kérdés is felmerült. Miután a Főfelügyelőségnek saját szakértői, sőt, egy egész szakértői osztálya is van, érthetetlen, miért volt szükség külső segítség bevonására. A Főfelügyelőség azzal védekezett, hogy talajtani vizsgálatokra alkalmas szakértői nincsenek, így a kérdéses területen másnak kellett elvégeznie a talajfejlődési és morfológiai vizsgálatokat. A törvény azonban – amennyiben a területen tözeg van – nem is ír elő talajtani vizsgálatokat, ebben az esetben ugyanis az rögtön lápnak minősül. Az Ombudsmani Hivatal szerint az OKTVF szakmai hibát vétett, hogy külső szakértőt kért fel, mert ezzel félrevezeti a közvéleményt. Mivel az ügyben több per is folyik, az OKTVF a bírósági szakaszban lévő esetről nem nyilatkozik. A tár-

galás időpontját 2010. április 21-re tűzték ki, de még ez sem jelenti az eset végleges lezárását, a tárgyalást ugyanis továbbiak is követhetik. Az Ombudsmani Hivatal ugyanakkor az Alkotmánybírósághoz fordult, mert az önkormányzati rendelet alkotmányellenes, és beavatkozik a perbe is. Nem tudni még, hogy az ombudsman mit fog tenni egy olyan esetben, ahol a Főhatóság szavahihe-tősége kérdőjeleződik meg. A civil szervezetek összefogását az a petíció is erősíti, amelynek aláírásával bárki támogathatja a Dunakeszi tözegláp megmentését.

NEM KELL JOGI végzettség ahhoz, hogy megállapítsuk, a Dunakeszi tözegtavak esetében a visszaélés gyanúja merül fel. Miért van az, hogy egy törvény által védett területet a hivatalos szervek ellenében kell megvédeni? 2008-ban még az OKTVF illetékesei is azt állították, hogy a szóban forgó láp tözegképződésre alkalmas, természeti értékekben gazdag vizes élőhely, amely a természetvédelmi törvény lápra vonatkozó összes kritériumát kimeríti.

MI VÁLTOZOTT MEG alig másfél esztendő alatt, hogy egy átfogó leírás ellenére egyszerűen nem létezzenek bélyegezzenek egy igen értékes területet? Amennyiben megkezdődik a láp beépítése, a Főhatóság a rá is kötelező érvényű törvényeket szegi meg. Ki a felelős a sorozatos, valótlan állításokért és a helytelen döntésekért? ■■■

A vízparti növényzetet elsősorban nád, bodnárózó gyékény és tözegrózsnyó alkotja.

